

fuld beskæftigelse, synes det temmelig klart, at denne forklaring kun kan gælde på kort sigt og er utilstrækkelig, hvor arbejdsløsheden helt eller delvis er strukturel.

Bogen kan varmt anbefales som et godt og letfatteligt casestudy i arbejdsløshedsproblemer, nemlig hvordan de to former for arbejdsløshed, den strukturelle og den, der skyldes et efterspørgselsdeficit, hænger sammen og må løses parallelt. Interessant er også analysen af de langvarigt lediges stadigt voksende apati og gradvise overgang til uarbejdsdygtighed. Afsnittene om U.S.A.'s internationale økonomiske politik (Marshallhjælp, forholdet til E.E.C. og U-landene) skal ikke omtales her, da de næsten er rent politiske og et ikke alt for overbevisende forsøg på at vise, hvorledes usunde økonomiske forhold kan påvirke udenrigspolitikken.

Myrdal har ret i, at det amerikanske samfund i dag ikke er »affluent«. Og for så vidt kan hans bog virke som et alternativ til Galbraiths. Når man kommer til spørgsmålet om midler i den økonomiske politik, er lighedspunkterne imidlertid fremtrædende: begge ønsker de en styrkelse af den offentlige sektor. En ekspansiv økonomisk politik og en mere aktiv arbejdsmarkeds politik eventuelt ledsaget af en udvidelse af de sociale sikringsordninger vil kunne gøre U.S.A. til det samfund, som Galbraith beskriver. Produktionsforøgelse som den eneste samfundsmålsætning er en saga blot.

*Iver Hornemann Møller**.

* Sekretær i Arbejdsmarkedsrådets sekretariat, cand. polit.

Leon Buch: Studier over landbrugets investeringer i årene 1910-56. Studier fra Københavns Universitets økonomiske institut nr. 4. G.E.C. Gads Forlag 1963. 126 sider, 25 kr.

I denne undersøgelse er hovedvægten lagt på en analyse af forbindelsen mellem nyinvesteringer og indkomstdannelse i dansk landbrug. Hovedformålet har, som det forklares i indledningen, været at finde ud-

tryk for ændringer i nyinvesteringsraten, hvorved forstås forholdet mellem landbrugets investeringer og indtægter, samt at foretage et nærmere studium af investeringsratens afhængighed af andre faktorer af økonomisk eller teknisk karakter.

For at gennemføre en talmæssig undersøgelse af disse forhold har det været nødvendigt at præcisere indholdet af de investerings- og indkomstbegreber, der anvendes.

Forfatteren diskuterer tre former for investeringer, nemlig brutto-, netto- og nyinvesteringer, og vælger af hensyn til talmaterialets tilvejebringelse at anvende tal for nyinvesteringer i bygninger og inventar. Der beregnes også tal for ændringer i besætnings- og lagerbeholdninger, men da disse forskydninger er af delvis tilfældig karakter, medtages de ikke i analysen.

Tallene for nyinvesteringer hentes ikke fra den officielle statistik, der i øvrigt indeholder en opgørelse af brutto-, netto- og nyinvesteringer i landbruget, men som kun går tilbage til 1930, mens man her lader undersøgelsesperioden gå helt tilbage til 1910. I de senere år har Det Statistiske Departement ændret sit grundlag for statistikken over investeringer i landbruget, og da man i nærværende undersøgelse netop lægger vægt på at analysere ændringer i investeringsaktiviteten, må der udvises forsigtighed overfor tal, der ikke er tilvejebragt på samme måde i hele undersøgelsesperioden.

Det som gør denne undersøgelse særlig værdifuld er, at der etableres tal for nyinvesteringer i landbrugets bygninger og inventar for hvert enkelt år i hele perioden 1910-56. Tallene for landbrugets udgifter til nyinvesteringer i bygninger fremskaffes ved en analyse af landbrugsbygningernes aldersfordeling, der kan konstateres på grundlag af oplysninger fra skemaerne for de enkelte ejendomme ved ejendomsvurdering. De tal for antal nybygninger, der her ved fremkommer, ganges op med et udtryk for byggeomkostningerne. For inventarinvesteringer gøres brug af den industrielle

fuld beskæftigelse, synes det temmelig klart, at denne forklaring kun kan gælde på kort sigt og er utilstrækkelig, hvor arbejdsløsheden helt eller delvis er strukturel.

Bogen kan varmt anbefales som et godt og letfatteligt casestudy i arbejdsløshedsproblemer, nemlig hvordan de to former for arbejdsløshed, den strukturelle og den, der skyldes et efterspørgselsdeficit, hænger sammen og må løses parallelt. Interessant er også analysen af de langvarigt lediges stadigt voksende apati og gradvise overgang til uarbejdsdygtighed. Afsnittene om U.S.A.'s internationale økonomiske politik (Marshallhjælp, forholdet til E.E.C. og U-landene) skal ikke omtales her, da de næsten er rent politiske og et ikke alt for overbevisende forsøg på at vise, hvorledes usunde økonomiske forhold kan påvirke udenrigspolitikken.

Myrdal har ret i, at det amerikanske samfund i dag ikke er »affluent«. Og for så vidt kan hans bog virke som et alternativ til Galbraiths. Når man kommer til spørgsmålet om midler i den økonomiske politik, er lighedspunkterne imidlertid fremtrædende: begge ønsker de en styrkelse af den offentlige sektor. En ekspansiv økonomisk politik og en mere aktiv arbejdsmarkeds politik eventuelt ledsaget af en udvidelse af de sociale sikringsordninger vil kunne gøre U.S.A. til det samfund, som Galbraith beskriver. Produktionsforøgelse som den eneste samfundsmålsætning er en saga blot.

*Iver Hornemann Møller**.

* Sekretær i Arbejdsmarkedsrådets sekretariat, cand. polit.

Leon Buch: Studier over landbrugets investeringer i årene 1910-56. Studier fra Københavns Universitets økonomiske institut nr. 4. G.E.C. Gads Forlag 1963. 126 sider, 25 kr.

I denne undersøgelse er hovedvægten lagt på en analyse af forbindelsen mellem nyinvesteringer og indkomstdannelse i dansk landbrug. Hovedformålet har, som det forklares i indledningen, været at finde ud-

tryk for ændringer i nyinvesteringsraten, hvorved forstås forholdet mellem landbrugets investeringer og indtægter, samt at foretage et nærmere studium af investeringsratens afhængighed af andre faktorer af økonomisk eller teknisk karakter.

For at gennemføre en talmæssig undersøgelse af disse forhold har det været nødvendigt at præcisere indholdet af de investerings- og indkomstbegreber, der anvendes.

Forfatteren diskuterer tre former for investeringer, nemlig brutto-, netto- og nyinvesteringer, og vælger af hensyn til talmaterialets tilvejebringelse at anvende tal for nyinvesteringer i bygninger og inventar. Der beregnes også tal for ændringer i besætnings- og lagerbeholdninger, men da disse forskydninger er af delvis tilfældig karakter, medtages de ikke i analysen.

Tallene for nyinvesteringer hentes ikke fra den officielle statistik, der i øvrigt indeholder en opgørelse af brutto-, netto- og nyinvesteringer i landbruget, men som kun går tilbage til 1930, mens man her lader undersøgelsesperioden gå helt tilbage til 1910. I de senere år har Det Statistiske Departement ændret sit grundlag for statistikken over investeringer i landbruget, og da man i nærværende undersøgelse netop lægger vægt på at analysere ændringer i investeringsaktiviteten, må der udvises forsigtighed overfor tal, der ikke er tilvejebragt på samme måde i hele undersøgelsesperioden.

Det som gør denne undersøgelse særlig værdifuld er, at der etableres tal for nyinvesteringer i landbrugets bygninger og inventar for hvert enkelt år i hele perioden 1910-56. Tallene for landbrugets udgifter til nyinvesteringer i bygninger fremskaffes ved en analyse af landbrugsbygningernes aldersfordeling, der kan konstateres på grundlag af oplysninger fra skemaerne for de enkelte ejendomme ved ejendomsvurdering. De tal for antal nybygninger, der her ved fremkommer, ganges op med et udtryk for byggeomkostningerne. For inventarinvesteringer gøres brug af den industrielle

produktionsstatistikks oplysninger om produktion af landbrugsmaskiner og -inventar. Hertil lægges værdien af nettoimporten, og de tal, der herefter fremkommer, tillægges 35 % for at nå frem til landbrugets udgifter til nyinvesteringer i maskiner og inventar. Tallene for udgifter til grundforbedring fremskaffes på grundlag af produktionsstatistikens oplysninger om produktion af drænrør sammenholdt med andre oplysninger om grundforbedringsomkostninger.

På forhånd er det nærliggende at tvivle på muligheden af at tilvejebringe brugelige tal ved de metoder, der er anvendt. Forfatteren gør da også selv opmærksom på en række alvorlige vanskeligheder med hensyn til at fremskaffe nøjagtige tal.

For det første henledes opmærksomheden på vanskelighederne ved at drage en grænse mellem nyinvesteringer, forbedringer, vedligeholdelse og reparationer, der tilsammen udgør bruttoinvesteringer. Her er kun medtaget tal for nyinvesteringerne, der for tiden udgør godt halvdelen af de samlede bruttoinvesteringer i dansk landbrug. Det må være ganske overordentlig vanskeligt at foretage en rimelig afgrænsning af de ombygninger, der skal medtages i tallene for landbrugets nyinvesteringer i bygninger. Hele dette afgrænsningsproblem er man fri for, når bruttoinvesteringsbegrebet anvendes, men det må erkendes, at forfatteren ikke har haft anden mulighed end at operere med et udtryk for nyinvesteringer, hvis undersøgelsen skal føres helt tilbage til 1910. Forfatteren gør også opmærksom på, at man ikke på grundlag af oplysninger om aldersfordeling for landbrugsbygninger i 1960 kan uddrage udtømmende oplysninger om nybyggeriet for hvert enkelt år i hele perioden tilbage til 1910. Der peges på en række andre statistiske vanskeligheder, og forfatteren vil ikke betegne sine tal som egentlig statistik over nyinvesteringer i dansk landbrug, men han mener, at tallene giver et tilstrækkeligt sikkert grundlag for en analyse af ændringer i nyinvesteringsaktiviteten.

For årene efter 1945 er det muligt at sammenligne de tal, der fremkommer i denne undersøgelse med tilsvarende tal, der kan beregnes på grundlag af Det landøkonomiske driftsbureau's årlige beretninger om landbrugets driftsforhold, og med tal fra Det Statistiske Departements landbrugsstatistik. Overensstemmelsen mellem de tal, der fremkommer i denne undersøgelse, og de to andre nævnte talsæt, der beregnes på grundlag af landbrugets regnskabsmateriale, er – når det helt forskellige grundlag tages i betragtning – overraskende god – så god, at der ikke er megen plads til at tvivle om, at de her tilvejebragte tal giver et pålideligt billede af de faktiske nyinvesteringer i dansk landbrug i tiden 1910-56.

Foruden et betydningsfuldt talmateriale får man her endnu en gang bekræftet, at den stikprøve af landbrugets regnskabsmateriale, der behandles af Det landøkonomiske driftsbureau, er tilstrækkelig god til at danne grundlaget for undersøgelse af det samlede landbrugs økonomiske forhold.

Tallene for indkomstdannelsen i landbruget, det drejer sig om produktionsværdi, nettofaktorindkomst og disponibel indkomst, er hentet fra Det Statistiske Departements landbrugs- og nationalindkomststatistik.

Undersøgelsens hovedresultat: at der består en nøje sammenhæng mellem omfanget af nyinvestering i landbruget og erhvervets indtjening, kan ikke forbyse. I analysen følges den fremgangsmåde, at først sammenlignes det tidsmæssige forløb af nyinvesteringer med forløbet af produktionsværdi, nettofaktorindkomst og disponibel indkomst – alt i løbende og faste priser. Talrækker og kurver viser, at der består en vis samvariation mellem disse størrelser, dog at tallene for nyinvesteringer synes at svinge i samme retning, men med større udsving end indtægtstallene. Derefter beregnes tal for investeringsrater, og forløbet af disse sammenlignes med udviklingen af de tre udtryk for indkomstdannelsen. Af talrækker og kurver fremgår tydeligt, at

der med visse tidsforskydninger er tydelig samvariation mellem ændringer i investeringsraten og ændringer i indkomsterne. Der viser sig at være særlig god overensstemmelse mellem forløbet af den disponible indkomsts købekraft og et udtryk for de reale nyinvesteringer. I årene under 2. verdenskrig bryder den normale sammenhæng mellem disse størrelser sammen. Landmændene disponerede under krigen over betydelige likvide midler, lånemulighederne var gode, og nyinvesteringer var fordelagtige. Alligevel var nyinvesteringsaktiviteten under krigen lav på grund af materiale-mangel. I tiden efter den 2. verdenskrig spores der en tydelig udvikling i retning af, at nyinvesteringer i inventar og maskiner vokser stærkt, mens nybyggeriet i landbruget stagnerer.

Forfatteren har ikke fulgt den ellers efterhånden ret almindelige fremgangsmåde, når det drejer sig om økonomisk analyse af forbindelsen mellem kvantitative størrelser, at søge talværdierne i en matematisk model estimeret ved en stokastisk analyse af det grundlæggende talmateriale.

Det må indrømmes, at mange økonomiske forhold er så komplicerede og sammensatte, at de ikke tåler den stramning, som en matematisk behandling betinger. Man ser derfor med sympati på, at forfatteren ikke mishandler sit talmateriale ved overdreven matematisk eksercits. På den anden side savner man noget af den klarhed og fasthed i problembehandlingen, som en matematisk behandling kan fremtvinge. Man føler savnet af en baggrundsmodel, der angiver en klar og fornuftig sondring mellem analysens afhængige og uafhængige størrelser. Det er uden videre indlysende, at der må bestå en tæt sammenhæng mellem investeringer og indkomstdannelse, der delvis bestemmes af samme forhold. Der kan i og for sig ikke knytte sig større interesse til forbindelsen mellem landbrugets indkomster og investeringer, med mindre det kan påvises, at der mellem disse to størrelser består en særlig forbindelse, der ikke kan forklares ved, at de begge i vidt

omfang er bestemt af samme markedsbetingelser og tekniske forhold. Det skal indrømmes, at undersøgelsen blandt andet netop tilsigter at finde ud af, om der eksisterer en sådan særlig forbindelse mellem indkomstdannelse og nyinvesteringsaktivitet i landbruget. Men man savner en klar angivelse af nyinvesteringernes og indkomstdannelsens plads i en model, der tilsigter en kausal forklaring af investeringsaktiviteten.

Forbindelsen mellem lånerente og investeringsaktivitet synes ikke at være helt gennemtænkt. Flere steder anføres det, at tallene ikke umiddelbart viser en klar påvirkning fra lånerente til omfanget af nyinvesteringerne. Det man her formentlig har tænkt på er, at investeringsaktiviteten alt andet lige skulle formindskes, når lånerenten stiger. Når det drejer sig om investeringer i et enkelt erhverv er denne tanke måske ikke urimelig, men når det drejer sig om de samlede investeringer i hele landet, der fremkommer som summen af investeringer på de enkelte områder, kan man akkurat ligeså godt vente en positiv som negativ samvariation mellem lånerente og investeringsomfang. Variationer i rente- og investeringsaktivitet må naturligvis – som forbindelsen mellem pris og omsat mængde – forklares som to variable, der begge dannes i markedsspillet mellem udbuds- og efterspørgselsfaktorer. Det virker heller ikke tilfredsstillende, når det ved forklaringen af den stigning, der har fundet sted i investeringer i maskiner og inventar i de sidste godt 15 år, henvises til det samtidige fald i antallet af landbrugsmedhjælpere. Det skift, der er sket i landbrugets input-struktur, hvor arbejdskraft er erstattet med andre produktionsmidler, herunder inventar og maskiner, må forklares ved de ændringer, der er sket i byerhvervenes beskæftigelsesniveau og ændrede tekniske muligheder. I byerhvervene har man i samme periode haft stigning i såvel forbruget af arbejdskraft som i investeringer i maskiner og inventar.

Det er påfaldende, at man får den bedste

forklaring af svingninger i nyinvesteringsraten ved henvisning til ændringer i forholdet mellem eksportpriser for animalske landbrugsvarer og importpriser for varer til landbrugsproduktion, to størrelser, der netop egner sig til at optræde som uafhængige variable ved en analyse af investeringsaktiviteten i landbruget.

Den manglende dybde i forklaringen af nyinvesteringsaktiviteten i landbruget skyldes formentlig, at forfatteren ikke betragter sin undersøgelse som afsluttet. I slutningen af bogen loves det, at man vil fortsætte analysen og inddrage andre faktorer – herunder navnlig ændringer i landbrugets produktionsstruktur og måske financie-

ringsformer (det sidste er usikkert på grund af manglende talmateriale).

I denne undersøgelse forelægges et brugeligt talmateriale for landbrugets udgifter til nyinvesteringer helt tilbage til 1910, og der foretages en grundig undersøgelse af, om der består en særlig forbindelse mellem indkomstdannelse og nyinvesteringsaktiviteten i landbruget. Man må være forfatteren taknemlig for, at han har fremlagt sit talmateriale, og den bebudede mere omfattende og dyberegående undersøgelse må imødeses med stor interesse.

*Holger Gad.**

* Professor ved Aarhus Universitetet, dr. oecón.